

Stanovisko Matice slovenskej k arizácii zinkografie.

OMYL alebo MYSTIFIKÁCIA?

Medializované obvinenie Matice slovenskej, že zinkografiu v Žiline roku 1929 Oskarovi Horskému predala za 300 tisíc Kč a pri arizácii roku 1940 ju vraj „kúpila“ späť za ľudovú cenu 20 500,- Kč nie je pravdivé.

Ústav pamäti národa zverejnil zoznam arizátorov a Matica slovenská sa znova dostala na prvé miesto v titulkoch viacerých slovenských periodík, prevažne bulváru, kde sa poukazovalo na „mravnosť“ Matice slovenskej a jej arizátorskú úlohu.

V prvom rade konštatujeme, že zinkografiu Matica slovenská nikdy nepredala za 300 000 korún. Jej nadobúdacia hodnota roku 1920 bola 120 000 korún. Keď sa na zasadnutí Kníhtlačiarskeho účastinného spolku 14. februára 1929 hovorilo o jej predaji, stanovila sa cena zariadenia len na 50 000 korún, nemala by sa však predat' za menej ako za 30 000 korún. Oskar Horský kúpil zinkografiu za najnižšiu cenu, teda za 30 000 korún, aj to na výhodný úver, lebo v hotovosti mal len 10 000 Sk. Nebol to nijaký podnik, ale bolo to iba zariadenie. Žid Oskar Horský tu pracoval sám s jedným pomocníkom a dvomi učňami a celé zariadenie mal umiestnené v pivnici svojho domu na Moysesovej ul. č. 50 v Žiline.

Keď Matica slovenská budovala v Martine svoju tlačiareň Neografíu, mala záujem o zariadenie žilinskej zinkografie, a tak sa oň uchádzala a na zasadnutí Kníhtlačiarskeho spolku ponúkla 30 000 korún za zariadenie a 10 000 korún za suroviny. Obrazne povedané – za čo predala, za to aj kúpila, a to po vyše desaťročnom užívaní zariadenia. Navyše, kým bude zariadenie v Žiline, bude Oskarovi Horskému platiť ešte 500 Ks za prenájom miestnosti. Obvinenia Matice slovenskej z arizátorskej pažravosti stoja na tenkom ľade, navyše sú omylom. Nesprávny údaj (asi z neho vychádza K. Zavacká) pochádza z monografie Ivana Kučmu, kde píše: *„Toto postupné strácanie podnikateľskej iniciatívy kedysi prvej slovenskej tlačiarne sa napokon odrazilo v núdzovom odpredaji zinkografie do Žiliny len za 300 tis. Kč, teda s veľkou stratou (1. zápisnica správy KUS-u z 13. marca 1929).“* (Ivan Kučma: **Martinské typografissimo. Dejiny a súčasnosť tlačiarstva v Martine. Martin 2007, str. 55).**

Archívne dokumenty však svedčia o tom, že Kučmov uvedený citát je nepravdivý. Zrejme nedopatrením (úmysel by bol oveľa horší) sa k reálnej hodnote zinkografie pridala nula, a tak zo sumy **30 tisíc** vznikla suma **300 tisíc**.

Zinkografiu chcela Neografia preniesť zo Žiliny do Martina. Počítalo sa s tým, že Oskar Horský bude aj naďalej jej vedúcim, a to prinajmenej päť rokov, kým sa nezapracuje nový vedúci, potom sa s ním počítalo, že v zinkografii bude pracovať ako robotník. Ani finančné ohodnotenie jeho práce nebolo najhoršie — počítalo sa s mesačným platom 2000 Ks a každý polrok sa mu malo vyplácať 5 % z čistého zisku zinkografie, navyše za prenajaté priestory v Žiline dostával 500 Ks mesačne. V roku 1941 mu Matica slovenská pomáhala pri vybavovaní pasu do Protektorátu a do Nemecka, kde cestoval, aby mohol nakúpiť ďalšie zinkografické zariadenia a suroviny.

Žiaľ, nevieme nič o ďalších osudoch Oskara Horského, ale Matica slovenská, aj vtedajší jej pracovníci, ktorí vybavovali arizáciu (Marták, Hronský, Škultéty), by sa tomuto človeku mohli pozrieť rovno do očí bez výčitiek svedomia. Redaktor STV Peter Janků zistil, že Oskar Horský padol ako partizán a je pochovaný na Partizánskom cintoríne v Martine-Priekope, jeho syn žije v Izraeli. Vyhol sa deportáciám a jeho rodina prežila. A to aj zásluhou Matice slovenskej.

Tomáš WINKLER

vedecký tajomník Matice slovenskej